

subjectness characterized by combinations of emotional, cognitive, motivational and volitional features. The phenomenon of independence is highlighted that reveals the most subjective personal characteristics, components of his/her efforts that define peculiarities of his/her actions and deeds, relations and communication, activities and behaviour, other forms of activity and personal life in general.

The components of independence shall be studied on the base of the principles of consistency and integrity of human psyche; and the separated components shall be examined in their mutual relationship as parts of a system.

The systemic of independence is substantiated, which is defined, on the one hand, by internal organization and relationships of the structural components, on the other hand, by the fact that independence, adaptability and personal helplessness determine subjectivity levels, implemented in a subject's specific activity.

The conclusion is made on a four-component structure of independence that includes motivational, volitional, emotional and cognitive components, which have a complex relationship in adolescence and are characterized by the leading role of the motivational component, having the closest ties with the volitional component. Special attention is paid to the value - semantic constituent of the motivational component that plays the dominant role in the structure.

Key words: components of independence, activity, independence, set of symptoms, subjectness.

УДК 159.923.2

Панфілов Д.А.

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ДАНОСТІ ЯК РЕГУЛЯТОРИ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ У СИТУАЦІЇ КОНФЛІКТУ

Панфілов Д.А. Екзистенційні даності як регулятори поведінки особистості у ситуації конфлікту. В статті розглядаються екзистенційні даності як регулятори поведінки особистості в ситуації конфлікту. Розкрито сутність основних екзистенційних даностей: смерті, ізоляції, абсурдності буття, свободи, відповідальності, вибору, сенсу буття, близькості. Визначено, що кожна з екзистенційних даностей викликає у особистості екзистенційну тривогу. Конфронтація з екзистенційними даностями активує захисні механізми. Представлено основні захисні механізми особистості, що перешкоджають усвідомленню екзистенційної даності. Зазначено, що екзистенційні даності мають специфічні для них захисні механізми. Аналізуються особливості поведінки особистості, що виявляються під впливом захисних механізмів у процесі усвідомлення екзистенційних даностей.

Ключові слова: екзистенційні даності, конфлікт, екзистенційна тривога, смерть, ізоляція, абсурд, модус буття.

Панфілов Д.А. Экзистенциальные данности как регуляторы поведения личности в ситуации конфликта. В статье рассматриваются экзистенциальные данности как регуляторы поведения личности в ситуации конфликта. Раскрывается сущность основных экзистенциальных данностей: смерти, изоляции, абсурдности бытия, свободы, ответственности, выбора, смысла бытия, близости. Определено, что каждая из экзистенциальных данностей вызывает у личности экзистенциальную тревогу. Конфронтация с экзистенциальными данностями активизирует защитные механизмы. Представлены основные защитные механизмы личности, препятствующие осознанию экзистенциальной данности. Указано, что экзистенциальные данности имеют специфические для них защитные механизмы. Анализируются особенности поведения личности, которые проявляются под воздействием защитных механизмов в процессе осознания экзистенциальных данностей.

Ключевые слова: экзистенциальные данности, конфликт, экзистенциальная тревога, смерть, изоляция, абсурд, модус бытия.

Вступ. Конфлікти, що виникають упродовж усього людського життя, мають свої позитивні та негативні аспекти. В негативному ключі конфлікти

призводять до припинення або погіршення взаємовідносин, до побутових, сімейних суперечок на рівні міжособистісного спілкування. У виробничій сфері ведуть до погіршення продуктивності, злагодженості роботи в команді, зриву процесу переговорів, зниження мотивації; в політичній сфері – до кризи управління, економічного спаду, непослідовності політичного курсу, загострення міжкласової боротьби, посилення впливу фінансових кланів, до соціальних заворушень. Конфлікти між соціальними групами, у своєму крайньому вияві, можуть спричинити кровопролиття, ксенофобію, нетерпимість до інших, зростання злочинності. Але є і позитивні сторони конфліктів, які часто ігноруються суспільством. На міжособистісному рівні конфлікти з оточуючими, як правило, стають відображенням внутрішньої особистісної конфронтації, конструктивне розв'язання якої веде до особистісного зростання, позитивно впливає на самооцінку людини.

Оскільки конфліктні ситуації можуть торкатися глибинних пластів людської сутності, тобто бути відображенням проблем екзистенції, буття особистості, то в такому випадку найбільш ефективною для дослідження конфліктної взаємодії, на нашу думку, є екзистенційна парадигма.

Вихідні передумови. Соціальні катаклізми, революції, війни впливають на глибинні процеси особистості. Вірним буде і протилежне твердження про те, що глибинні психічні процеси особистості відображаються в її суспільній діяльності. Постають проблеми *ізоляції* (економічна криза, політичний розкол у суспільстві, невротична спроба до об'єднання), *смерті* (війна на Сході нашої країни), *сенсу буття* (знецінення моральних основ або поява нових, «застрягання» суспільства між соціалізмом та капіталізмом), *свободи* (пошуки свободи на соціальному рівні), *відповідальності* або її уникнення (проекція відповідальності на політичних опонентів, принцип «моя хата з краю»), *абсурдності буття* (популізм, реформи заради реформ, зусилля, які обернулися розчаруванням) та *вибору* (звуження можливості вибору до двох варіантів, відсутність альтернатив, біполярності вибору).

Таким чином, екзистенційні даності мають своє відображення у феноменах повсякденної дійсності і виявляються у поведінці особистості в різних сферах її життя.

Метою статті є аналіз екзистенційних даностей як регуляторів поведінки особистості в ситуації конфлікту.

Результати дослідження. Так, ще Еріх Фромм проаналізував схожість психологічних механізмів втечі від усвідомлення екзистенційної свободи у тоталітарному та демократичному суспільствах. Перший з них – механізм підкорення авторитету, вождю, який має захистити людину від тривоги та ізоляції, водночас, віднімає у неї віру в свої сили та власну оригінальність. Другий – механізм соціального конформізму – надає людині відчуття злиття з іншими, спроможний захистити її від екзистенційної ізоляції. Зазначимо, що екзистенційні кризи проявляються з характерною періодичністю у певний віковий період і пов'язуються з конфронтацією між особистістю і базовими даностями її буття. Так, криза 17 років – це конфронтація з ізоляцією, криза 30 років – конфро-

нтація з абсурдністю буття, криза 40 років – конфронтація зі свободою, криза 60-70 років – конфронтація з усвідомленням власної смерті (Н.В. Жигінас [1]).

В період кризи людина стикається з невідворотністю даностей буття, і постає перед вибором шукати більш адаптивний захисний механізм або копінг-стратегію. Екзистенційні кризи спричинюються пограничними, небезпечними, непередбачуваними ситуаціями, наприклад, загрозою власному життю (автокатастрофа, важке захворювання), смертю близької людини (батьків, коханих, друзів), зміною соціального статусу (втрата статків, звільнення з роботи, раптове збагачення, стрімка кар'єра, розлучення, позбавлення батьківських прав, переживання посттравматичних розладів).

При раптовій конфронтації з фактами життя людина теж має вибір – знайти більш адаптивний захист або прийняти даність. Прийняти даність найважче, адже потребує внутрішньої сили, мужності і готовності до цього прийняття. Тому, не всі люди можуть бути готовими, особливо діти, які рано втрачають когось з батьків. Їх уявлення про смерть є ще недостатньо сформованими, базуються на міфах, фантазіях (в тому числі породжених батьками), казках; вони неспроможні повноцінно протистояти тривозі смерті, що спонукає їх шукати невротичні захисні механізми.

Зазначимо, що перша конфронтація з даностями буття відбувається саме у дитинстві. Для ілюстрації цього твердження, наведемо приклад із повісті Рея Бредбері «Кульбабове вино». В епізоді, коли маленький хлопчик вночі пробирається через хащі разом із мамою, й сподівається, як завжди, на її підтримку і захист, раптом, відчуває, тремтіння материнської руки й усвідомлює, що матір також боїться і не зможе його захистити у разі потреби – тоді він опиняється зі страхом сам на сам. Дитина у період дорослішання дізнається також про смерть своїх близьких, домашніх улюбленців, спостерігає за змінами природи – її відмиранням, перетворенням. Окрім того, дитина залишається сама вдома, помічає й переживає ті обставини, що батьки виявляють свою слабкість, розлучаються, не люблять дитину та один одного, говорять неправду, змушують робити щось, не пояснюючи причини таких дії («тому, що треба» або «тому, що я так сказав»). Більш того, батьки часто-густо самі не приймають смерть, ізоляцію, не знаходять сенсу власного буття.

Екзистенційна даність, за Ірвіном Яломом [2] – це така глибинна структура психодинаміки, яка має організуючі функції, впливає на особливості сприйняття, мислення, світогляду, емоційного реагування та патерни поведінки особистості. І. Ялом виділяє чотири основні даності – *смерть, свобода, ізоляція, абсурдність буття*.

Смерть, серед цих даностей, пов'язується зі скінченністю нашого буття, із припиненням існування, небуттям. Це викликає екзистенційну тривогу, та жах (страх) припинення існування (С. Кьєркегор [4]). Саме страх смерті спричинює перший екзистенційний конфлікт між бажанням жити та неможливістю уникнути смерті.

Свобода, в екзистенційній парадигмі, – це відсутність зовнішньої обмежувальної структури, можливість зробити правильний, істинний вибір, що

означає відповідальність за власні дії. Свобода породжує другий екзистенційний конфлікт.

Ізоляція – фундаментальна даність, що визначає відчуженість людини від світу та інших – спричиняє третій екзистенційний конфлікт між ізоляцією і необхідністю захисту.

Абсурдність буття означає те, що немає заздалегідь визначеного сенсу буття, можливе лише створення власного, або прийняття суспільного чи релігійного сенсу, який ніколи не буде до кінця прийнятним для особистості. Конфронтація з абсурдом буття породжує четвертий екзистенційний конфлікт.

Усвідомлення кожної екзистенційної даності викликає у людини екзистенційну тривогу – очікування невизначених, несподіваних, можливо, загрозливих подій, які вона не може контролювати. Страх має конкретний об'єкт, він завжди є страхом чогось. Так, П. Тілліх [10] виділяє нормальну та невротичну тривогу. Нормальна тривога спричиняється життєвими кризами, подіями загрозливими для життя, змінами сенсу буття, цінностей тощо. Її прояви відповідають характеру та інтенсивності загрози. Невротичній тривозі властива невідповідність її величини характеру життєвої ситуації, вона спричиняє пасивність, нездатність усвідомити причини тривоги, викликає психосоматичні розлади.

Розглянемо також інші екзистенційні даності – *вибір, відповідальність, прагнення до сенсу, близькість*.

Екзистенційний вибір пов'язаний зі свободою та відповідальністю; можливість вибору є базовою даністю, притаманною нам з народження, ми вільні обирати споміж можливостей та обмежень. Будь-який вибір передбачає ще й відмову від чогось, неможливо обрати все. Відмова від вибору, його наслідків, ілюзії стосовно «найправильнішого» вибору вважаються в екзистенційній парадигмі захистом від тривоги, пов'язаної з вибором. Людина здатна навіть до «останнього» вибору – самогубства.

Поняття відповідальності в екзистенційній філософії дещо відрізняється від загальноприйнятого в психології: так, в екзистенціалізмі відповідальність – це вроджена характеристика буття людини, іншими словами, ми народилися відповідальними за своє життя. Неможливо віддати або забрати у когось відповідальність, тому що всі наслідки нашого життя лише наші, їх неможливо передати або розділити. Уникнення відповідальності – невротична ілюзія, так само, як і намагання брати відповідальність за будь-кого іншого.

Поняття сенсу життя людини розглянуто у логотерапії В. Франкла [11]. Сенс життя є екзистенційною потребою людини, втрата якої призводить до важкого неврозу або до психотичних розладів. Існують такі погляди щодо реалізації особистістю прагнення до сенсу, перший – сенс можна створити лише самому (Ж.П. Сартр [5]); другий – сенс знаходиться ззовні, у навколишньому світі, в цьому випадку йдеться про пошук людиною сенсу життя (В. Франкл [11]).

За М. Гайдеггером [12], близькість визначається за двома модусами буття – Я-Воно і Я-Ти. Перший модус – розкривається у ставленні до людей як до речей та функцій задля задоволення власних потреб. Другий модус – виявляє відносини близькості, людина ставиться до іншої як до рівної собі, аутентичної,

здатної зберігати власні психологічні межі. Звичайно, постійно жити в стані близькості навряд чи можливо. Це потребує великих зусиль, зосередженості, навіть небезпечно для психіки. Однак, коли йдеться про спілкування у сімейному колі, між чоловіком і жінкою, близькість є необхідною складовою щирих, справжніх, чесних відносин. Інакше близькі стосунки, любов перетворюються на ілюзію.

Для кожної даності буття характерні свої специфічні захисні механізми. За І. Яломом [2], смерть породжує три базові захисні механізми – *віра в остаточного спасителя, впевненість у власній винятковості, заперечення*.

Віра у спасителя пов'язана із впевненістю людини в тому, що в останній момент вона буде врятована від смерті Богом, казковим персонажем, або значущою для неї особою. Для людей з таким захисним механізмом характерними є: здатність до симбіозу з релігією, філософською ідеєю або авторитарною особистістю. Впевненість таких людей у власній винятковості веде до переконання, що навіть смерті можна уникнути – «всі люди смертні, тільки не я». Така особистість намагається повністю контролювати своє життя, не здатна до близьких взаємин. Заперечення проявляється у прагненні «перехитрити» смерть, знехтувати її чи «домовитися» із нею. Людина не визнає смерті, заперечує її існування.

Захисними механізмами людини від усвідомлення тривоги ізоляції є: *симбіотичний зв'язок, садизм/мазохізм, життя у свідомості інших, соціальний конформізм/підкорення вождю* [14].

Симбіотичний зв'язок у людини виявляється через її намагання злитись з іншим, стати з ним одним цілим, ігноруючи власні психологічні межі. Садизм/мазохізм – механізм маніпулювання об'єктом, потреба його підкорювати або йому підкорюватися. Життя у свідомості інших проявляється у прагненні особи, за будь-яких умов, змусити інших людей думати про неї. Соціальний конформізм/підкорення вождю (за Е. Фроммом [14]), пов'язується з уникненням самотності, є засобом злиття з масою, відмовою від власної індивідуальності, підкоренням вождю-авторитету.

Як зазначає С. Мадді [8], абсурдність буття існує у трьох формах:

- крусардерство – схильність до пошуку ефективних та важливих справ з метою поглинання в них з головою, без зайвих міркувань;
- нігілізм – крайня форма відкидання не тільки будь-якого сенсу, а й цінностей, можливості пізнання, почуттів;
- вегетативність – безцільність існування та апатія.

Віктор Франкл [11], в свою чергу, розглядає дві стадії синдрому абсурдності:

- екзистенційний вакуум: переживання нудьги, апатії і порожнечі;
- екзистенційний невроз: страх порожнечі, що може виявлятися у різних формах (алкоголізмі, депресії, нав'язливих станах, кризі життєвих цінностей, конформізмі).

Захисним механізмом від абсурдності також можуть виступати: *релігійний фанатизм, фаталізм, компульсивна діяльність, злиття з певною ідеєю* (філософською, політичною, психологічною, релігійною).

За влучним висловом Ж.П. Сартра: «Людина приречена до свободи» [5], що демонструє сутність цієї даності та бажання людини зрестися «тягаря» свободи.

У зреченні від свободи можна виділити наступні захисні механізми: конформізм – намагання уникнути власної свободи зливаючись з масою, соціальним класом або референтною групою; фаталістична віра в детермінізм (науковий, містичний, філософський); симбіоз – злиття з певною метою, злиття з іншою людиною (ідеєю, культом); компульсивність – підкорення свого життя ритуальним діям, якими начебто неможливо знехтувати; садизм/мазохізм – заволодіння об'єктом з наміром повністю авторитарно контролювати його дії або, навпаки, підкорення авторитету (вождю, експерту), відкидаючи право на свою особистість, життя, самостійні вчинки. Уникнення абсурдності буття може також спостерігатися на рівні інтродекції, в цьому випадку роль «вождя» перекладається на внутрішні інстанції – совість, мораль, обов'язок, якого неможливо уникнути.

Вибір відноситься до свободи, але має власні специфічні захисні механізми: *зволікання, спотворення, торг між альтернативами, девальваціяне обраної альтернативи, звуження перспективи.*

Близькість, або онтологічний модус Я – Ти також спричиняє дію захисних механізмів. Аналізуючи профільну літературу, ми виділили наступні захисні механізми переживання близькості: *симбіоз* – підміна справжньої близькості, «злиття» з об'єктом, відмова від свого Я, свободи, відповідальності і вибору; *ретрофлексія* – зворотній до симбіозу процес заглиблення у власний світ; *отождоження себе с соціальним Я* – намагання уникнути тривоги, «втеча» до соціально обумовлених стандартів спілкування, створення соціального бажаного образу, ролі – професійної або сімейної; *компульсивність* – зведення гендерних відносин до реалізації сексуального бажання через часту зміну партнерів; *амбівалентність* – сприйняття дійсності у дихотомічних поняттях.

Вище наведено екзистенційні даності та захисні механізми щодо їх усвідомлення. Ми виділили два типи регуляторів поведінки особистості у ситуації її конфронтації з екзистенційними даностями:

1. Такі, що регулюють поведінку людини у ситуації, яка безпосередньо пов'язується з впливом на неї екзистенційної даності. Наприклад, смерть близької людини, розлучення, втрата всіх статків – такі ситуації здатні активізувати екзистенційну тривогу, пов'язану з однією з даностей.

2. Такі, що регулюють поведінку особистості у ситуації, яка безпосередньо не пов'язана з усвідомленням екзистенційної даності. Вони є похідними від захисних механізмів, породжених конфронтацією з екзистенційними даностями.

Проаналізуємо перший тип регуляторів поведінки особистості в ситуації конфлікту. Наприклад, розглянемо вплив на людину такої базової даності буття, як смерть. Усвідомлення тривоги смерті під час, приміром, міжособового конфлікту, може означати знецінення речей, які раніше були надто важливими, оскільки людина розуміє, що часу в неї мало або його зовсім не залишається. На стадії заперечення смерті (за Е. Кюблер-Росс [6]) людина відкидатиме раціональні аргументи, якими б вони не були. На стадії злості, агресія хворого може

«перекидатися» на оточуючих, наприклад, лікаря, близьких, тим самим обумовлювати конфлікт, або суттєво впливати на нього його перебіг. На стадії торгу, характерним є намагання вмираючого домовитися з вищими силами, або з людьми, які впливають на його стан. На стадії депресії, людина залишається пригніченою, нечутливою до проявів співчуття інших, намірів розвеселити її, реагує апатично чи ворожо. За І. Яломом [2], не всі люди реагують на смерть однаково, деякі переосмислюють своє життя, обирають шляхи, наповнені змістом, змінюють власне світосприйняття, «дякують» смерті за можливість змінитися. У таких випадках людина може гостро реагувати на беззмістовні тепер для неї речі, відкидати раніше властиві їй патерни поведінки, що можуть викликати, з одного боку, непорозуміння і конфлікти з оточуючими; а з протилежного боку, дають змогу толерантно відноситися до помилок інших людей, не звертати увагу на життєву метушню.

Разом з тим, ізоляція проявляється в конфліктах, пов'язаних з розлученнями, втратою важливих соціальних зв'язків, друзів. Гостре переживання людиною тривоги ізоляції часто веде до відхилення запропонованої допомоги, до конфліктів, пов'язаних з нещирістю оточуючих у відносинах, використанням маніпулятивних дій. З іншої сторони, прийняття себе, ізольованого в конфлікті, дає можливість людині не входити в симбіотичні переживання, залишатися собою.

Усвідомлення людиною абсурду здатне нівелювати значення деяких конфліктів, зробити їх несуттєвими, знизити ступінь своєї агресії.

Переживаючи конфронтацію з екзистенційною свободою, особистість буде намагатися протидіяти спробам обмежити її у правах, вплинути на прояви її свободи. Усвідомлення свободи означає, що людина більше не виправдовує свої невдачі лише зовнішніми обставинами (політичними подіями, впливом батьків) чи внутрішніми чинниками (нещасливою долею, життєвими сценаріями). Оскільки свобода викликає тривогу, людина може вороже ставитися до будь-яких референтних систем мислення, моделей поведінки, які будуть їй запропоновані. Прийняття свободи дозволяє уникати небажаних, нав'язаних конфліктів, користуватись правом відмовитися від взаємодії чи повністю заглибитися у конфлікт.

Переживання людиною даності вибору спричинює, наприклад, прояву її агресивності щодо будь-яких раціоналізацій, до псевдо простоти певних виборів, вона опонуватиме нав'язуванню небажаного їй вибору. Даність вибору дозволяє особистості ухвалювати власні рішення, брати на себе відповідальність у конфлікті.

Усвідомлення особистістю власної відповідальності впливає на розуміння нею своєї ролі у конфліктній ситуації, позначається на особливостях перебігу конфлікту, що виявляється у небажанні людини відповідати за когось чи щось поза межами своїх обов'язків та компетенції.

Перехід до модусу Я-Ти передбачає глибинний особистісний контакт: взаєморозуміння, визнання іншої людини такою ж смертною, ізольованою, тривожною. Конфлікт, у цьому разі, виникає лише при небажанні значимої людини бути близькою.

Розглянемо другий тип регуляторів поведінки, що безпосередньо не пов'язуються з усвідомленням особистістю сутнісних даностей буття. Таких захисних механізмів, породжених екзистенційними даностями, досить багато, тому розглянемо лише деякі з них.

Як було згадано вище, одним з трьох захисних механізмів при усвідомленні людиною смерті – є *віра у власну неповторність*. Людина може агресивно відкидати спроби інших допомогти їй, зробити щось замість неї. Такий конфлікт загрожує втратою контролю.

Захисним механізмом від тривоги ізоляції – є *симбіоз*. В такому разі конфлікти породжуються неможливістю або неспроможністю об'єкта симбіозу знаходитися у симбіотичних відносинах. Це буде викликати обурення, звинувачення, навіть пошук нового, більш адаптованого об'єкту.

Заперечення людиною абсурду веде до *фанатизму*, зокрема, в політичній сфері. Така людина схильна вважати будь-яку політичну доктрину абсолютно правильною настільки, що здатна вбивати, віддавати своє життя, жертвувати життям близьких. У протилежних проявах – зумовлює дуже агресивну реакцію щодо ідеологічного опонента.

Конформізм як механізм уникнення усвідомлення тривоги свободи, викликає конфлікти, пов'язані з нонконформістськими діями, поглядами інших людей. Конформіст може бути агресивним до «не такої» меншості, проявляти погляди ксенофобії, шовінізму, націоналізму.

Захисний механізм «*втрати контролю*» веде до ілюзії уникнення екзистенційної відповідальності, що спричиняє конфлікт, пов'язаний з агресивною поведінкою в результаті «неможливості» керувати власними вчинками. Також, людина може вступати в конфлікт від небажання взяти відповідальність за дії на себе. Зволікання як результат неприйняття екзистенційного вибору, веде до обурення оточуючих, агресії з їхнього боку, до порушення значимих стосунків в результаті того, що людина не може здійснити альтернативний вибір.

Висновки і подальші перспективи дослідження. Отже, в статі розглянуто екзистенційні даності як регулятори поведінки особистості в ситуації конфлікту. Вважаємо за необхідне у подальшому дослідити вплив екзистенційних даностей на поведінку особистості в конфліктній ситуації, що дасть змогу поглибити психологічні знання у площині розв'язання конфліктів та розуміння механізмів їх врегулювання.

Список використаних джерел

1. Жигинас Н. В. Персонологический подход в консультировании кризисных состояний. Вестник Томского государственного педагогического университета//Выпуск № 7 (148). – 2014. – С. 226-230.
2. Ялом И. Экзистенциальная психотерапия /Пер. с англ. Т.С. Драбкиной. – М. : Независимая фирма "Класс", 1999. – 576 с.
3. Кочюнас Р. Контуры экзистенциальной терапии. // Экзистенциальная традиция: философия, психология, психотерапия. – №2 (11). – 2007. – С. 134
4. Кьеркегор С. Страх и трепет. – М. : "Республика", 1993. – С. 13-112.
5. Сартр Ж.-П. Очерк теории эмоций // Психология эмоций. Тексты. – М., 1993. – С. 44
6. Кюблер-Росс Э. О смерти и умирании. Пер. с англ. – К. : "София", 2001. – 320 с.

7. Лэнгле, А. Жизнь, наполненная смыслом. Прикладная логотерапия: научное издание / Альфريد Лэнгле ; пер. со второго нем. изд.: А. Боковиков, С. Хальбруннер, А. Локтионова. – М. : Генезис, 2004. – 127 с.
8. Мадди С. Теории личности: сравнительный анализ. – СПб. : Речь, 2002. – 128 с.
9. Мэй Р. Происхождение экзистенциальной психологии. /Р. Мэй; пер. И. Авидон, А. Батустин, П. Румянцева. – М. : ЭКСМО, 2006. – С. 166
10. Тиллих П. Систематическая теология. – Т. 1–2 (Перевод с англ. Т.П. Лифинцевой). – М., СПб., 2000. – С. 412
11. Франкл В. Воля к смыслу. – М. : ЭКСМО, 2000. – 231 с.
12. Хайдеггер М. Бытие и время = SeinundZeit / Пер. [с нем. и примеч.] В. В. Биbihина. – М. : AdMarginem, 1997. – 451 с.
13. Дорцен Э. ван Практическое экзистенциальное консультирование и психотерапия. – Ростов-на-Дону : Ассоциация экзистенциального консультирования, 2007. – 216 с.
14. Фромм Э. Бегство от свободы. Москва : Аспект Пресс, 1990. – 308 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Zhiginas N. V. Personologicheskij podhod v konsul'tirovanii krizisnyh sostojanij. Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta/Vypusk № 7 (148). – 2014. – S. 226-230.
2. Jalom I. Jekzistencial'naja psihoterapija /Per. s angl. T.S. Drabkinov. – М. : Nezavisimaja firma "Klass", 1999. – 576 s.
3. Kochjunas R. Kontury jekzistencial'noj terapii. // Jekzistencial'naja tradicija: filosofija, psihologija, psihoterapija. – №2 (11). – 2007. – S. 134
4. K'erkegor S. Strah i trepet. – М. : "Respublika", 1993. – S. 13-112.
5. Sartr Zh.-P. Oчерk teorii jemocij // Psihologija jemocij. Teksty. – М., 1993. – S. 44
6. Kjubler-Ross Je. O smerti i umiranii. Per. s ang. – К. : "Sofija", 2001. – 320 s.
7. Ljengle, A. Zhizn', napolnennaja smyslom. Prikladnaja logoterapija: nauchnoe izdanie / Al'frid Ljengle ; per. so vtorogo nem. izd.: A. Bokovikov, S. Hal'brunner, A. Loktionova. – М. : Genezis, 2004. – 127 s.
8. Maddi S. Teorii lichnosti: sravnitel'nyj analiz. – SPb. : Rech', 2002. – 128 s.
9. Mjej R. Proishozhdenie jekzistencial'noj psihologii. /R. Mjej; per. I. Avidon, A. Batustin, P. Rumjanceva. – М. : JeKSMO, 2006. – S. 166
10. Tillih P. Sistematičeskaja teologija. – Т. 1–2 (Perevod s angl. T.P. Lifincevoj). – М., SPb., 2000. – S. 412
11. Frankl V. Volja k smyslu. – М. : JeKSMO, 2000. – 231 s.
12. Hajdegger M. Bytie i vremja = SeinundZeit / Per. [s nem. i primech.] V. V. Bibihina. – М. : AdMarginem, 1997. – 451 s.
13. Dorcen Je. van Praktičeskoe jekzistencial'noe konsul'tirovanie i psihoterapija. – Rostov-na-Donu : Associacija jekzistencial'nogo konsul'tirovanija, 2007. – 216 s.
14. Fromm Je. Begstvo ot svobody. Moskva : Aspekt Press, 1990. – 308 s.

Panfilov D.A. Existential fundamentals as regulators of a person's behavior in a conflict. Regulation of a person's behavior in a conflict situation is considered in the article. Basic mechanisms of avoid the realizing of existential fundamentals are illustrated. Conflicts situations as a result of the defense mechanism impact and regulated directly by realization of existential fundamentals are being analyzed.

Existential psychology examines the basic givens of human being. The existential givens are basic facts of a life of any person which cannot be canceled or avoided, it is a direct awareness of existential anxiety. Main of them are: freedom, loneliness, death, absurdity, choice, responsibility and closeness. Each existential reality has its specific defense mechanisms.

Protective mechanisms of human awareness of isolation anxiety are: symbiotic relationships, sadism/masochism, life in the minds of others, social conformity / conquering leadership. The

protective mechanisms of absurdity may be: religious fanaticism, fatalism, compulsive activity, merging with some idea.

The choice applies to freedom, but has its own specific defense mechanisms: delay, distortion, bargaining between alternatives, not selected alternatives, narrowing perspective. We identified the following protective mechanisms: symbiosis; retroreflection; identification with social Person; compulsorily; psychological games; ambivalence. We have identified two regulatory behavior of the individual in a situation of a conflict in the confrontation with the existential givens:

1. Adjust the behavior in the situation directly related to the existential given.
2. The situations are not directly connected with the realization of existential givens. They are derivative with respect to defense mechanisms caused by the confrontation with the existential givens.

Key words: existential fundamentals, conflict, existential fear, death, isolation.

УДК 159. 923. 2

Пенькова О.І.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Пенькова О.І. Психологічні аспекти самореалізації особистості. Виходячи з проведеного аналізу літературних джерел, можна констатувати, що самореалізація особистості – це усвідомлене, цілеспрямоване планування, побудова й перетворення суб'єктом власних дій і вчинків відповідно до особистісно значущих цілей, актуальних потреб. Завдяки складності даного феномена, у науковій літературі існують підходи, у яких чітко представлені автентичні методологічні конструкти, концепції, дослідні методи для пізнання особливої сфери розвитку людини в онтогенезі.

Ключові слова: особистість, самореалізація, самодетермінація, рефлексія, поведінка, цінності.

Пенькова Е.И. Психологические аспекты самореализации личности. Исходя из осуществленного анализа литературных источников, можно констатировать, что самореализация личности – это осознанное, целенаправленное планирование, преобразование и претворение субъектом собственных действий и поступков в соответствии с личностно значимыми целями, актуальными потребностями. Благодаря сложности данного феномена, в научной литературе существуют различные подходы, в которых четко представлены автентичные методологические конструкты, концепции, исследовательские методы для познания особой сферы развития человека в онтогенезе.

Ключевые слова: личность, самореализация, самодетерминация, рефлексия, поведение, ценности.

Постановка проблеми і виклад основного матеріалу. У сучасний період розвитку українського суспільства, що характеризується постійними соціально-економічними та політичними змінами, процес самореалізації особистості починає виступати як пріоритетний феномен. Все більш нагальною стає потреба в особистостях, здатних до саморуку, самодетермінації. «Вивчаючи проблеми освіти, – зазначає Л.З.Сердюк, – дослідники переважно обмежуються аналізом пізнавальних процесів або аналізом факторів, що визначають структуру і організацію навчальних дій учасників освітнього процесу. Моменти самоорганізації суб'єктів освітньої діяльності, чиїми зусиллями здійснюються й регулюються освітні процеси, мають потребу в додатковому вивченні, зокрема визначенні засад побудови інтегративного освітнього середовища, яке б мало великий розвиваючий і перетворюючий потенціал, включаючи систему усвідомленої саморегуляції та самодетермінації учіння особистості» [13, с.77].